

Asia: VN/25525/2023

Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma)

Lausunnonantajan lausunto

Saate lausunnolle ja/tai koko periaatepäätösluonnosta koskevat yleiset huomiot

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto, myöhemmin Nuva ry, kiittää mahdollisuudesta lausua demokratiaohjelmasta, sekä kiittää ministeriötä tiiviistä yhteistyöstä valmisteluvaiheessa.

Nuva ry korostaa, että demokratian, vaikuttamisen ja osallistumisen tulee näyttäytyä kiinnostavana ja hyödyllisenä lapsille ja nuorille. Läpileikkaavana teemana tulee keskittyä siihen, miten saadaan vaikuttamiskanavien ulkopuolella olevat lapset ja nuoret kiinnostumaan vahvemmin vaikuttamisesta. Lapsia ja nuoria ei tule kuulla vain, koska niin kuuluu tehdä. Lapsia ja nuoria tulee kuulla, koska heidän näkemyksiään arvostetaan ja ne nähdään yhtä merkityksellisinä, kuin muiden kansalaisten näkemykset.

LUKU 3.1 Edistämme äänestysaktiivisuutta

Yleiset huomiot

Ei huomioita.

Tavoitelinjaus 1: Etsimme keinoja lisätä erityisesti nuorten äänestysaktiivisuutta sekä tasoittaa väestöryhmien ja alueiden välillä havaittuja eroja äänestysaktiivisuudessa ja pysäyttää eriytymiskehitys.

Nuva ry kannattaa nuorten äänestysaktiivisuuden kasvattamista, sekä väestöryhmien välisten erojen tasaamista. Demokratiakasvatuksen roolin vahvistaminen kouluissa on merkittävä osa tietoisuuden lisäämistä ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista. Nuorten äänestysaktiivisuuden vahvistamiseksi äänestysikärajan laskua 15 ikävuoteen tulee edistää.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- ymmärrettävä ja saavutettava vaalitiedotus ja -viestintä,
- äänestyspaikkojen saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistaminen,

- kuntien kannustaminen kuulemaan nuoria ja huomioimaan eri ikäryhmiä äänestyspaikkojen sijoittelussa,
- yhteistyö kansalaisjärjestöjen ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa erityisesti ensi kertaa äänestävien nuorten aikuisten ja muita heikommassa asemassa olevien äänioikeutettujen tavoittamiseksi.

ks. tavoitelinjaus 1.

Tavoitelinjaus 2: Lisäämme lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada tietoa vapaiden vaalien merkityksestä ja harjoitella äänestämistä.

Nuva ry kannattaa tavoitetta.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- yhteistyö ja vuorovaikutus valtioneuvoston, hyvinvointialueiden ja kuntien, kirjastojen, koulujen, oppilaitosten ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken,
- lapsi- ja nuoriystävällisen, saavutettavan, ymmärrettävän ja puoluepoliittisesti neutraalin tiedon tuottaminen ja viestintä vaaleista, eri hallintotasojen tehtävistä, puolueiden arvoista ja äänestämisestä niissä kanavissa missä lapset ja nuoret viettävät aikaansa ja osana demokratiakasvatusta.

ks. edellä.

LUKU 3.2 Vahvistamme lasten ja nuorten osallisuutta

Yleiset huomiot

Nuva ry kiittää nuorisovaltuustojen huomioimisesta toimenpideohjelmassa. Nuorisovaltuustot edustavat nuoria lakisääteisesti ja tarvitsevat tukea, sekä resursseja oman kunnan tai hyvinvointialueen nuorten tavoittamiseksi.

Tavoitelinjaus 3: Vahvistamme kuntien ja hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen asemaa sekä yhteistyötä ja vuorovaikutusta muiden lapsia ja nuoria edustavien toimielinten, kuten oppilas- ja opiskelijakuntien, ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten parissa työskentelevien toimijoiden kanssa.

Nuva ry tekee mielellään yhteistyötä nuorisovaltuustojen aseman vahvistamiseksi, sekä tukee nuorisovaltuustoja ja ministeriötä tavoitteessa eri taustoista tulevien nuorten tavoittamiseksi.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kuntalain ja hyvinvointialuelain toimivuuden arviointi nuorisovaltuustoja koskevien säännösten osalta,
- tuki ja koulutus kuntien, hyvinvointialueiden sekä koulujen ja oppilaitosten henkilöstölle niin yleissivistävässä kuin ammatillisessa koulutuksessa.

Kunta- ja hyvinvointialuelain tarkastelu ja alueellisen yhdenvertaisuuden vahvistaminen ovat kriittisiä osallisuuden vahvistamisen näkökulmista. Nuorisovaltuustoja koskeva lakikirjaus on tällä hetkellä tulkinnanvarainen, mikä on johtanut suuriin alueellisiin eroihin (Nuorisovaltuustoselvitys 2022 ja 2023). Nuorten ja nuorisovaltuustojen mahdollisuus vaikuttaa kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksentekoon on tällä hetkellä riippuvaista päättäjien ja viranhaltijoiden osallisuuden osaamisesta, sekä suhtautumisesta nuoriin.

Lakien päivityksessä tulee tarkastella mahdollisuutta lisätä kunta- ja aluelakeihin nuorisovaltuustojen suora aloiteoikeus, sekä nuorisovaltuutettujen edustuspaikat valtuustoissa, hallituksissa ja lautakunnissa.

Tavoitelinjaus 4: Vahvistamme lapsi- ja nuoriystävällistä osallistumista ja kuulemista heitä itseään koskevissa asioissa.

Nuva ry kannattaa tavoitetta, mutta painottaa, että kunta- ja hyvinvointialuelaki määrittävät, että nuorisovaltuustoja tulee kuulla "muissakin asioissa, joiden nuorisovaltuusto arvioi olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä". Lapsi- ja nuoriystävällistä osallistumista ja kuulemista tulee vahvistaa heitä koskevissa asioissa, sekä asioissa, jotka lapset ja nuoret arvioivat merkittäviksi tai tärkeiksi.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistumisen merkityksen painottaminen avoimen lainvalmisteluprosessin kehittämisessä,
- viranhaltijoiden tukeminen ja kuulemis- ja vuorovaikutusosaamisen lisääminen,
- jo olemassa olevien lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen rakenteiden tehokkaampi hyödyntäminen valmistelussa ja päätöksenteossa,
- hyvien käytänteiden kokoaminen ja levittäminen,
- osallistumis- ja kuulemistoimien vaikuttavuuden arvioinnin, mittaamisen ja seurannan kehittäminen sekä sidosryhmäviestintä osallistumisen tuloksista.

ks. edellä.

LUKU 3.3 Kehitämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyviä käytäntöjä

Yleiset huomiot

Nuva ry kannattaa luvun 3.3 tavoitteita ja toimenpiteitä ja kiittää ministeriötä hyvästä valmistelusta.

Tavoitelinjaus 5: Vahvistamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen jatkumoa eri kouluasteiden välillä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja tiivistämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen tason yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa.

ks. edellä.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen kehittämisen koordinoinnin ja seurannan kehittämistyö yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten toimijoiden, kuten Opettajankoulutusfoorumin, yliopistojen ja korkeakoulujen, Opetushallituksen sekä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa,**
- **mitattavissa olevan seurantatiedon kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevien, opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteissa määriteltyjen oppimistavoitteiden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa.**

ks. edellä.

Tavoitelinjaus 6: Parannamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta kansallisesti.

Nuva ry kannattaa tavoitetta ja sen toimenpiteitä.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen, materiaalien ja menetelmien skaalaaminen ja levittäminen valtakunnallisesti varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle**
- **demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen käytännön toteuttamisvaihtoehtojen ja ratkaisumallien kehittäminen yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten sidosryhmien, kuten kolmannen sektorin toimijoiden, vanhempien ja muiden lähiyhteisötoimijoiden kanssa.**

ks. edellä.

Tavoitelinjaus 7: Vahvistamme siviilipalveluskoulutukseen, kotoutumiskoulutukseen, monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon sekä varusmiespalvelukseen osallistuvien tietämystä ja osaamista demokratiasta.

Nuva ry kannattaa tavoitetta ja toimenpiteitä.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **siviilipalveluskoulutuksen, kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation sekä varusmiespalveluksen opetussuunnitelmien ja -sisältöjen tarkastelu demokratia- ja osallisuusteemojen näkökulmista.**

ks. edellä.

LUKU 3.4 Vahvistamme hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa

Yleiset huomiot

Hyvän keskustelun ja rakentavan mielipiteiden vaihtamista tulee alla listattujen toimenpiteiden lisäksi edistää torjumalla syrjintää ja häirintää. Lisäksi tulee vahvistaa erilaisten keskustelu- ja vaikuttamiskanavien turvallisuutta, esimerkiksi hyödyntämällä turvallisemman tilan periaatteita kuulemistilaisuuksissa. Verkkohäirintä yleistyy ja kohdistuu erityisesti nuoriin, naisiin ja vähemmistöihin. Verkkohäirintää tulee ehkäistä ja myös digitaalisten vaikuttamislustojen turvallisuus varmistaa.

Tavoitelinjaus 8: Parannamme monikanavaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia erilaisten alueiden ja eri väestöryhmien, erityisesti lasten ja nuorten erilaiset osallistumisen edellytykset sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret huomioon ottaen.

Ei yleisiä huomioita.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **uudenlaisten, valtakunnallisten osallistumisen ja vaikuttamisen keinojen ja rakenteiden kehittäminen ja testaaminen,**
- **jo olemassa olevien osallistumisen rakenteiden vakiinnuttaminen,**
- **digitaalisten vaikuttamiskanavien lapsi- ja nuorisoystävällisyyden parantaminen ja niiden tunnettuuden lisääminen,**
- **hallinnon ja kansalaistoimijoiden ratkaisukeskeisen kumppanuuden vahvistaminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tavoittamiseksi sekä vuoropuhelun lisäämiseksi heitä koskevassa päätöksenteossa.**

Olemassa olevia kanavia tulee hyödyntää myös uusien kanavien kehittämisessä. Monet nykyiset osallistumisen ja vaikuttamisen kanavat eivät tule riittävästi hyödynnetyksi. Nuva ry on huolissaan siitä, kehitetäänkö jatkuvasti uutta ilman, että aiempaa kehittämistyötä saadaan päätökseen. Nyt jo on näkyvässä, että samat aktiiviset henkilöt vaikuttavat monissa kanavissa. Siksi uusien kanavien tuottamisessa, sekä vanhojen kehittämisessä tulee keskittyä erityisesti niiden henkilöiden tavoittamiseen, jotka eivät vielä ole löytäneet omia vaikuttamiskanaviaan.

Digitaalisten kanavien kehittämisessä tulee huomioida, etteivät nekään palvele kaikkia lapsia ja nuoria. Nuorten osallisuuden on oltava vuorovaikutteista, eikä pelkillä verkkokyselyillä ei taata nuorten aitoa mahdollisuutta vaikuttaa. Kunnissa ja hyvinvointialueilla, sekä valtakunnallisesit tulee käyttää myös erilaisia kevyitä osallistumisen keinoja. Nuorisovaltuustoja tulee hyödyntää ja tukea osallistamiskanavien kehittämisessä.

Tavoitelinjaus 9: Tuemme suoran kansalaisosallistumisen mallien kehittämistä ja dialogisten menetelmien käyttöönottoa päätöksentekoprosesseissa eri hallinnontasoilla.

Nuva ry kannattaa tavoitetta ja sen toimenpiteitä.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- niin sanotun puntaroivan demokratian menetelmien, kuten kansalaisraatien tai -paneelien, sekä dialogisten menetelmien käyttöönotto valtioneuvoston strategisten linjausten valmistelussa ja osana olemassa olevia kuulemisen ja osallistumisen kanavia,
- kansallisten dialogien mallin jatkokehittäminen, dialogien toteuttaminen ja niiden tulosten parempi hyödyntäminen,
- paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjen hyvien dialogikäytäntöjen ja -mallien levittäminen valtakunnallisesti,
- eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien kannustaminen puntaroivan keskustelun käyttämiseksi päätöksentekonsa tukena.

ks. edellä.

LUKU 3.5 Kehitämme paikallishallintoa ja varmistamme lähidemokratian toteutumisen

Yleiset huomiot

Nuva ry kannattaa toimenpidettä ja tavoitetta. Paikallishallinnon kehittäminen ja lähidemokratian toteutuminen vaativat yhtäaikaista toteuttamista aiempien tavoitteiden kanssa.

Lähidemokratian vahvistaminen sekä kuntien ja hyvinvointialueiden nuorten kiinnostuminen vaikuttamisesta vaativat rakentavaa keskustelua, sekä riittävää demokratiakasvatusta. Nuoria tulee rohkaista ja kannustaa osallistumaan ja nuorten näkemyksiin tulee suhtautua arvostavasti ja kunnioittavasti. Kehittämistyössä on myös pyrittävä tasaamaan alueellisia, sekä paikkakuntaakohtaisia osallisuuden ja vaikuttamisen eroja.

Lisäksi olennaista on, että alueiden ja kuntien asukkaat saavat oikea-aikaista tietoa päätöksenteosta ja käsitteillä olevista aiheista. Asukkaiden on myös saatava tietoa siitä, miten heidän näkemyksensä ja osallistumisensa vaikuttivat päätöksentekoon.

Tavoitelinjaus 10: Seuraamme ja edistämme asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Nuva ry kannattaa tavoitetta ja sen toimenpiteitä. Ks. yleiset huomiot.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueuudistuksen vaikutusten arviointi asukkaiden ja palvelunkäyttäjien tosiasiallisiin osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen,
- alueellisen ja paikallisen demokratian kehittäminen ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Ks. yleiset huomiot.

Tavoitelinjaus 11: Tuemme demokratian ja osallistumisen näkökulmaa osana alue- ja paikallishallinnon johtamista ja päätöksentekoa.

ks. yleiset huomiot.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueiden ja kuntien välisen rajapinnan sekä ministeriöiden välisen työnjaon selkeyttäminen alueellisen ja paikallisen demokratian ja osallistumisen edistämiseen liittyen,
- asukkaiden osallistumisen tarkasteleminen johtamisen ja hallinnon kysymyksenä ja osana päätöksentekoa,
- tietopyynnön sekä kuntalais- ja hyvinvointialuealoitteen tunnettuuden, käytön ja kehittämisen selvittäminen,
- demokratiaosaamisen lisääminen julkisissa palveluissa.

ks. yleiset huomiot.

LUKU 3.6 Kehitämme kansallista demokratiapolitiikkaa

Yleiset huomiot

Nuva ry kannattaa luvun 3.6 tavoitteita ja toimenpiteitä.

Tavoitelinjaus 12: Jatkamme kansallisen demokratiapolitiikan johdonmukaista kehittämistä perustuen demokratianäkemykseen, jossa perusoikeudet, sananvapaus, oikeusvaltioperiaate, hyvä hallinto, kansalaisten osallistuminen ja korruption kitkeminen nähdään tärkeinä, toisistaan riippuvaisina demokratian elementteinä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiapolitiikan nykyistä tiiviimpi ja systemaattisempi koordinaatio suhteessa esimerkiksi hallinto-, tieto-, media- ja teknologiapolitiikkatoimiin,
- yhteistyö akateemisen tutkimuksen kanssa demokratiapolitiikan tietoperustan ja tietoperusteisen päätöksenteon vahvistamiseksi.

-

Tavoitelinjaus 13: Vahvistamme kansallisen demokratiapolitiikan ja demokratian edistämistoimien vaikuttavuuden arviointia, seurantaa ja läpinäkyvyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kansallisen demokratiaindikaattorityön kehittäminen,
- osallistuminen Suomen demokratian tilan arviointi- tai auditointityöhön yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa,
- hallituksen demokratiapoliittisista toimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta viestiminen avoimesti, saavutettavasti ja läpinäkyvästi.

-

LUKU 3.7 Edistämme demokratiaa Euroopan unionissa ja kansainvälisesti

Yleiset huomiot

Nuva ry kannattaa luvun 3,7 tavoitteita ja toimenpiteitä.

Tavoitelinjaus 14: Edistämme demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista Euroopan unionissa ja kansainvälisesti, ja vahvistamme näin myös turvallisuutta, vakautta ja kriisinkestävyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiatoimien jatkumon, hyvän hallinnon ja avoimuuden kehittämisen sekä vaaliturvallisuustyön syventämisen edistäminen EU:ssa,
- tietoisuuden lisääminen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseen suunnatuista EU-rahoituslähteistä kansallisesti,
- aktiivinen vaikuttaminen Euroopan neuvoston roolin kehittämiseen demokratiakysymyksissä,
- osallistuminen Team Europe Democracy -aloitteeseen,
- kehitysyhteistyömäärärahan kohdentaminen strategisesti demokratian, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskuntien vapaan toimitilan tukemiseksi huomioiden erityisesti niin kutsuttujen tasapainottavien tai vastapainojen instituutioiden toimintaa.

-

Tavoitelinjaus 15: Tiivistämme Suomen kansainvälisen demokratiatyön koordinointia ja kansainvälisten demokratiasuosituksen toimeenpanon seurantaan kansallisella tasolla.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- valtioneuvoston kansainvälisten demokratia-asioiden koordinaatiojärjestelmän perustaminen,

- kansainvälisten valvontaelinten ja järjestöjen suositusten kansalliseen toimeenpanoon panostaminen.

-

1 Tilannekuva: Demokratian tila kansainvälisesti ja Suomessa

Yleiset huomiot

Nuva ry huomauttaa, ettei tilannekuvassa, tai ohjelmaluonnoksessa ole selvennetty lasten ja nuorten näkemyksiä demokratiasta ja osallisuudesta. Lähteinä voisi hyödyntää esimerkiksi Nuorisobarometria, kouluterveyskyselyitä ja nuorisovaltuustoselvityksiä.

Esitetty tilannekuva on ajantasainen, perustuu tutkittuun tietoon ja antaa kattavan kuvan demokratian tilasta kansainvälisesti ja Suomessa

3

Tilannekuva toimii hyvänä taustoituksena periaatepäätöksessä esitettyihin linjauksiin

3

2 Demokratiapolitiikka Suomessa ja Euroopan unionissa

Yleiset huomiot

Ei huomioita.

3 Suomen osallistuminen kansainväliseen demokratiayhteistyöhön

Yleiset huomiot

Ei huomioita.

Kokkonen Halla
Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry